

В.А. ПЛУНГЈАН. *ВВЕДЕНИЕ В ГРАММАТИЧЕСКУЮ
СЕМАНТИКУ: ГРАММАТИЧЕСКИЕ ЗНАЧЕНИЯ И
ГРАММАТИЧЕСКИЕ СИСТЕМЫ ЯЗЫКОВ МИРА*

Москва, 2011, 670 стр.

Најновија књига професора московског Института за лингвистику Руског државног универзитета за хуманистичке науке и Катедре за типолошку лингвистику Московског државног универзитета „Ломоносов“, дописног члана Руске академије наука и уметности Владимира Александровича Плунгјана израсла је из претходне – *Ойшија морфологија. Увод у проблематику* из 2000. године. Обе књиге настале су као плод ауторових предавања из основа лингвистичке морфологије и граматичке семантике студентима наведених високих школа.

Иако замишљена као универзитетски уџбеник, ова књига, као и претходна, има карактеристике и научне монографије (аутор на многим местима износи не само своје коментаре туђих тумачења и приступа, већ даје и сопствене погледе на одређене појаве, рецимо на тзв. просторни деиксис), и библиографског приручника. Изузетну вредност књиге представљају библиографски коментари: аутор после сваког поглавља даје списак релевантне литературе на руском и другим основним европским језицима с историјским прегледом обраде дате теме и потребним напоменама.

Књигу чине два дела: *Терминологија и теорија* и *Грамајичка значења у језицима света*. У првом поглављу првог дела (*Појам грамајичког значења*) дефинишу се и објашњавају на бројним сликовитим примерима из најразличитијих језика света основни појмови граматичке семантике (граматичко значење, појам обавезности, граматичка категорија, грамема, лексема, парадигма, неграматичка значења, тј. творбена и лексичка значења речи, класификационе и

синтаксичке категорије и сл.). У другом поглављу под називом *Проблеми опису семантике граматичких показатеља* Плунгјан постепено с теоријског поља терминологије граматичке семантике прелази на поље поређења граматичких значења у језицима света. Овде аутор поставља и захтев типолошком опису грамема: састављање Универзалног граматичког комплета грамема и опис комбинација семантичких елемената у језицима света. Главни део поглавља посвећен је односу између граматичких категорија и врста речи (пошто су одређене граматичке категорије обавезне за одређену ограничену групу речи). Аутор се највише бави граматичким, семантичким и типолошким основама за издвајање именица и глагола у посебну врсту речи. Поводом придева наводи чињенице о постојању три основна типа језика: адјективном (са самосталном класом придева), глаголском (у којима су придеви поткласа глагола) и именичком (придеви су поткласа именица). И последњи део поглавља бави се акционалном тј. семантичком класификацијом предиката полазећи од чланака Маслова и Вендлера и узимајући у обзир и радове других аутора (од руских – радове Булигине и Падучеве).

Други део књиге представља преглед основних група значења која улазе у тзв. Универзални граматички комплет, тј. појављују се доста често међу граматичким категоријама језика света. Она су подељена према два принципа: на превасходно синтаксичка (релациона) и на превасходно семантичка (инхерентна), с једне стране, и на тзв. номинанте (елементе именске сфере) и вербанте (елементе глаголске сфере), с друге стране.

Међу основним синтаксичким грамемама именских речи Плунгјан заступа *конгруентне класе* и *падеж* (треће поглавље). Прва категорија је непосредно везана за синтаксички појам конгруенције (слагања), а друга за рекцију. Плунгјан подвлачи и семантичку утемељеност обеју синтаксичких категорија, тј. њихову улогу у концептуализацији света (прва је у спрези са родом и ин/аниматношћу, а друга са семантичким улогама именице у односу на предикат). Поред навођења семантичких улога падежа (агенс, пацијенс, експериенцер, стимул, адресат, рецепијент...), у поглављу се даје и инвентар падежа у језицима света (објашњава се и разлика између номинативних и ергативних језика и разматра хипотеза неакузативности¹).

¹ Дата хипотеза говори о подели једновалентних глагола (тј. непрелазних) на две групе: на оне чији је једини аргумент сличан субјекту прелазног глагола и на оне чији је једини аргумент налик објекту прелазног глагола (у руском примери: *пeть* и *бeгaть* према *пaдaть* и *oстaвaтьcя*).

Даље се испитују узајамни односи између падежних грамема и грамема других категорија, нарочито локализације и броја, као и појам изафета (у иранским, туранским, финско-угарским и семитским језицима).

Основне семантичке грамеме именских речи (четврто поглавље) изражавају количинске, референцијалне и посесивне карактеристике објеката (категорија броја, детерминације и посесивности). Да је категорији броја место међу семантичким грамемама именских речи аутор показује њеном повезаношћу с творбеним значењима (нпр. показатељи сингулативности или збирности). Поводом категорије детерминације уводе се појмови референтности (указивања на носиоца одређеног својства) и нереперентности. Унутар референтности може се говорити о одређености/неодређености објекта. Посесивност се разматра као однос припадања у широком смислу, те укључује поседовање, крвне, родбинске и социјалне везе, меролошке јединице и предикатско-аргументске односе. У разним језицима света може се говорити и о отуђивој/неотуђивој припадности (*дом вождя: брат вождя*), као и о актуелној или потенцијалној припадности.

Следећа, пета глава (*Стање и актијантна деривација*) бави се двама типовима граматичких показатеља глагола. Први – стање, глаголски род (руски термин *залог*, енглески *voice*), веома сложена и веома обрађивана глаголска категорија, третира се као промена полазишне комуникативне структуре реченице (прерасподела комуникативних рангова учесника ситуације). Пасивно стање значи да субјект предаје статус учесника с највишим рангом неком другом учеснику ситуације, тј. лишава се привилегованог статуса. Помињу се и анализирају пасивне конструкције с неизраженим агенсом (*Разговор прерван*), пасивне конструкције без подизања статуса пацијенса (сличне руској *В инструкции сообщалось о правилах обращения с пейджером*) и други типови синтаксичких стања (пермутатив, антипасив, потпуни пасив, лењи пасив, модални пасив и др.).

Под актантном деривацијом се подразумева промена састава или референцијалних карактеристика учесника ситуације (о овом не толико познатом појму у науци писали су, рецимо, Чејф и Комри). За разлику од стања, актантна деривација задире и у семантичку интерпретацију ситуације. Аутор издваја три типа актантне деривације: деривација која повећава број обавезних актаната полазишне ситуације, деривација која смањује број обавезних актаната и тзв. интерпретативна деривација, код које долази до промене рефе-

ренијалних карактеристика или типа актанта. Актант којим се повећава број обавезних актаната најчешће је каузатив – компонента којом се указује на агенс или узрок ситуације, мада се срећу и други типови: аргумент с улогом бенефактива, инструмента, комитатива, места, основе поређења. Најраспрострањенији тип смањивања броја учесника јесте декаузација (*Ветер растрепал волосы – Волосы растрепались*).

У случајеве интерпретативне актантне деривације Плунгјан убраја узајамну кореферентност учесника изражену уз помоћ рефлексивних глагола (*Иван посмотрелся в зеркало*), као и реципрочност, која се у индоевропским језицима изражава исто као и рефлексивност (*Они целуются*). Неодређеност актанта (субјекта или објекта) Плунгјан такође сврстава у актантну деривацију (*Он много читает; Ваш роман прочитали*), наравно, онде где глагол обично претпоставља присуство актанта.

Шеста глава посвећена је деиктичким и „шифтерним“ категоријама, тј. категоријама које на овај или онај начин упућују на ситуацију настанка текста („говорни чин“) и на учеснике у тој ситуацији.

Говорећи о категорији лица и заменицама, Плунгјан указује на чињеницу да заменице, напоредо са грамемама лица, изражавају и друга значења као што су *значења броја*, „клузивности“ (помоћу категорије клузивности додатно саопштава да ли прво лице укључује и друго), *конгруентне класе* (грамеме конгруентне класе можемо издвојити пре свега код заменица за 3. лице; ипак, да није увек тако показује и пример из шпанског, где имамо *nostros* 1 мн.м.р, *vostros* 2 мн.м.р, *postras* 1 мн. ж.р, *vostras* 1 мн. ж.р), *логофоричности* (логофоричке заменице се употребљавају када онај који саопштава Р јесте исто лице о ком се говори у Р) и *учиљивости* (грамемама учтивости одређује се степен социјалне дистанце између говорног лица и адресата).

Везано са језичку појаву слагања глагола у лицу са својим аргументима Плунгјан издваја као посебно занимљиве *йолијерсоналне глаголе* (глаголским обликом истовремено се изражавају и субјекат и објекат).

Везано за просторну деиксу посебна пажња се обраћа на граматичке особности устројства система заменица, али и на особности граматичких показатеља глагола који имају деиктична и оријентациона значења.

Минимални деиктички систем најчешће садржи две грамеме: 1) „у близини говорног лица“ и 2) „није у близини говорног лица“,

премда постоје језици у којима имамо деиктичке системе са редукованим компонентама (нпр. у разговорном немачком имамо само једну показну заменицу *dieser*), као и језици са проширеним деиктичким системима (трочлани системи, ретко четворочлани, какав налазимо у дравидским језицима).

Врло слаба проученост категорије глаголске оријентације може се, свакако, објаснити њеном граматичком нестандартношћу. Дата категорија повезана је првенствено са глаголима премештања (који представљају ужи и омеђенији појам у односу на глаголе кретања). Показатељи глаголске оријентације описују просторне карактеристике ситуације у целини, модификујући како именска, тако и глаголска значења. У различитим језицима показатељи локализације могу се разликовати по броју параметара, али најважније је разликовање двеју могућности које Плуњган именује као *релативну* (оријентир је дат непосредно у контексту) и *ајсолућну оријентацију* (оријентир је фиксиран, тј. лексикографски детерминисан семантички показатељ). Постоје четири класе апсолутних оријентира: *јредметни*, *гравитациони*, *антиројоценћирчки* и *деиктички* оријентира.

Говорећи о временској деикси и грамемама презента и претерита скреће се пажња на ситуације када се одређена семантичка разликовања изражавају не грамемама времена, већ грамемама аспекта. Овде Плуњган уводи појам *јрозор јосмајрача* (рус.: *окно наблюдателя*), под којим се подразумева момент или период времена који се налази у фокусу говорног лица. Функција грамема времена јесте да доведу у корелацију момент говора са прозором посматрача.

Посебну пажњу аутор поклања „*натјрошлом времену*“ (рус.: *сверхпрошлое*), којим се изражава да је ситуација у потпуности била актуелна до тренутка говора те да је њена актуелност пре тренутка говора анулирана. У руском језику то значење се може вербализовати облицима општефактичког несвршеног вида прошлог времена али у одређеним контекстима: *Кто открывал окно?* (Има се у виду следећа ситуација у соби је хладно: прозор је у тренутку говора затворен). Други глаголски облик којим се може изразити „натпрошло време“ јесте плусквамперфекат. Плуњган истиче да је за граматичку типологију важна чињеница да за изражавање значења „натпрошлог“ у језицима света постоје специјализовани глаголски показатељи и на тај начин „натпрошло“ није само споредан семантички ефекат употребе других глаголских облика, него пуноправни елемент *cross-linguistic gram tipe*.

Према Плунгјану футур се одликује посебношћу, те се може тумачити као грамема посебне граматичке категорије. Овакав свој став аутор утемељује на чињеници да у свету постоји велики број језика у којима су показатељи будућег времена компатибилни с показатељима прошлог времена, као и велики број језика у којима категорија времена садржи само две грамеме: прошло и непрошло.

Као и код просторне, и показатељи временске деиксе могу додатно да разликују степен удаљености од тренутка говора. Плунгјан наводи пет грамема временске дистанце: *имедијатну*, *данашњу*, *умерено блиску*, *удаљену*, *веома удаљену*. Поред контекста прошлог и будућег времена, о временској дистанци се може говорити и везано за императив.

Следећа тема којом се Плунгјан бави јесте таксис. Аутор наводи да у језицима света постоје два модела изражавања таксиса: „нефинитни“ и „комбиновани“, те потом даје краће, али врло садржајне коментаре комбинованих таксисно-временских облика, а то су плусквамперфекат, имперфекат, предбудуће и будуће у прошлом.

Следећа глава (*Глаголске семантичке зоне*) посвећена је основним морфолошки израженим семантичким глаголским грамемама, тачније аспекту и модалности, али и њима блиским дериватима.

Аспектуална семантичка зона посматра се као скуп начина описа динамике ситуације („унутрашње време“ глагола). Посебно се апострофира питање класификације аспектуалних грамема, које се деле на *примарне* (оне које указују на фрагмент ситуације) и *секундарне* (оне које указују на прелаз у другу акционалну класу). Уводи се и термин *аспектуални класификатори* који представљају типичне комбинације универзалних аспектуалних значења.

Показатељи примарне (или линеарне) аспектуалности деле се на: *проспектив*, *резултатив* (унутрашњи фрагменти), те *прогресив*, *инквизитив* (спољашњи фрагменти).

Најраспрострањенији показатељи секундарног аспекта јесу: *хабитуалис* (процес или догађај се посматрају као (стална) особина која се приписује субјекту или објекту ситуације), *мултипликатив* (процесуализација догађаја), *семелфактив* („скраћивање“ процеса), те тзв. *ограничавајући* (који првобитно неограниченој ситуацији придају ограниченост).

Аспектуални кластери представљају најраспрострањеније моделе комбинација аспектуалних значења који припадају универзалном инвентару. Плунгјан даје коментаре следећих кластера: *имперфектив* (комбинација дуратива и хабитуалиса), *имперфектив*

(комбинација примарних аспектуалних значења пунктива, комплетива и инцептива (а често и лимитатива); *проширеног њерфектив* (комбинација перфекта и перфектива), *инкомплеива* (комбинација резултатива и прогресива), *фактививног* (фактативни показатељ може да изражава перфектно значење различитог типа (пре свега комплетива и пунктива), као и дуративно значење средње фазе неограниченог процеса или стања); *антирезултивива* (комбинација значења непостигнутог и поништеног резултата). Наведени кластери свакако не чине потпуни списак, на шта указује и сам аутор.

Када је пак реч о аспекту у словенским језицима, указује се на основне типолошке особености словенских језика у области аспектологије, као што су морфолошка бинарност видске опозиције (изражена у виду сложених аспектуалних кластера), као и на чињеницу да вид у словенским језицима јесте класификациона категорија. Потом се даје и преглед основних потешкоћа описа категорије вида у словенским језицима (нпр. проблем „префикса са чисто видским значењем“, проблем изражавања хабитуалиса и перфекта у словенском ареалу и др.).

У основи „фазних“ значења, како истиче Плунгјан, нису аспектуалне, већ сасвим друге компоненте: фазна значења у минималном степену односе се на временску фазу ситуације. У основи фазних значења јесте тврдња о актуелности или неактуелности ситуације у односу на неки ранији временски тренутак. Схему од три фазе које се најчешће издвајају: *почетак* (инхоатив), *трајање* (континуатив) и *крај* (терминатив), Плунгјан проширује четвртном компонентом: *кунктивном* (непочетка радње): *Он так и не отовитил на мое писмо*. Као један од најчешћих семантичких „сапутника“ фазности за Плунгјана јесте значење „изневереног очекивања“. Поред значења „изневереног очекивања“ друга интересантна модификација фазних значења јесте кумулација фазне компоненте и таксиса (*начать/кончить тем, что...*).

Када је реч о модалности, прво се разматрају централна модална значења, а затим се даје преглед двеју група значења која су врло тесно повезана са модалношћу, али које, према мишљењу већине лингвиста, представљају засебне семантичке зоне: *иреалиса* и *евиденцијалности*.

Слажући се са традиционалним учењем да се код модалних значења не може издвојити један појмовни центар, Плунгјан указује на чињеницу да модалност представља биполарну зону. Први од два „центра консолидације“ јесте „оцена“, а други је „иреалности“.

Међу најважније типове оцене убрајају се интензивност, етичка оцена, те епистемичка оцена.

Два основна значења иреалне модалности – *нео̄ходнос̄ӣ* и *мо̄гућнос̄ӣ* не треба посматрати као сасвим симетричне појмове. Потребно је пре свега разликовати унутрашњу (*Тебе срочно **нужно** принять лекарство*) и спољашњу (*Чтобы успеть на поезд, я **должен** выйити в восемь часов*) неопходност, као и унутрашњу (*Эдуард **высок**, красив, **умеет** играть на гитаре и одной рукой может поднять двадцать килограммов*) и спољашњу могућност (*Вы **можете** сесть*), премда је могућа и детаљнија класификација. Као посебан тип иреалне модалности издваја се и *им̄лика̄тивна* модалност.

Жеља пак, каже Плунгјан, представља семантичку зону пресецања значења оцене и иреалности. Значењу жеље (*Х жели Р*) веома је блиско значење намере или „активне“ жеље, тзв. *ин̄ӣнционално* значење (*Х жели Р и чини најоре да учини Р*).

Иако показатељи „нелокутивне“ иреалне модалности у језицима света могу имати морфолошки показатељ (постоје морфолошки показатељи жеље (дезидеративи), могућности (просибилативи) и неопходности (дебитиви)), они никада не формирају граматичку категорију, будући да опозиција „Р – желети Р“ јесте привативна и припада сфери (продуктивних) творбених модела.

Даља граматикализација показатеља модалности могућа је преласком у сферу „локутивне“ модалности. У том случају може се говорити о показатељима читавог низа индиректних начина који су супротстављени индикативу: *е̄ӣс̄темички начини* (дубитатив, пробабилитив, асертив), *дезидера̄тивни начини* (оптатив, императив (јусив, горататив, „одрични императив“ или прохибитив, адмонитив)).

Да иреалис није модална категорија, види се већ на основу тога што је семантика иреалности далеко шира од семантике модалности, али се може сматрати, како каже Плунгјан, да модалност заузима у односу на иреалну семантику привилеговани положај.

Даље реч иде о категорији којој се у савременој лингвистичкој науци са оправдањем поклања све више пажње, а то је категорија евиденцијалности. Како категорија евиденцијалности припада оном типу језичких појава које носе јасно изражен ареални карактер, Плунгјан даје преглед језичких ареала који су богати језицима са граматикализованом евиденцијалношћу и/или у којима је евиденцијалност јасно граматикализована (нпр. евроазијски ареал, северни Сибир, прибалтички ареал, језици северне, централне и јужне Америке, Аустралија и Нова Гвинеја).

Потом следи релативно кратак али веома садржајан преглед историје проучавања категорије евиденцијалности у „западној“ лингвистичкој мисли, почевши од рада М. Кашагарског, па све до радова током последњег десетлећа прошлог века.

Основна опозиција унутар различитих евиденцијалних значења базирана је на типовима доступности информације. С једне стране, могу се издвојити *директна* и *индиректна* доступност, а с друге, *лична* и *нелична* доступност. Премда су у већини случајева појмови директне/индиректне доступности и личне/неличне доступности синонимични, они то нису и нужно. Могућа је нпр. комбинација индиректне и личне доступности информације: говорно лице сам добија податке, не прибегавајући помоћи других лица, али ти подаци не носе директан карактер, будући да говорно лице није директан посматрач ситуације, тј. реч је о инференцијалности. Други распрострањени тип значења личне индиректне доступности јесу презумптивна значења.

Разликовање директне и индиректне доступности хијерархијски је примарније. Индиректна доступност описује веома широк круг начина доступности информације, и у већини језика она се изражава једним показатељем који има дифузно значење. Показатељи индиректне доступности широке семантике најчешће изражавају не само евиденцијалност, већ и модалност. Другим речима, евиденцијална семантика у њима, по правилу, није одвојена од модалне, тачније, од семантике епистемичке оцене. Ипак, између индиректне евиденцијалности и епистемичке дистанце не постоји чвршћа повезаност.

Говорећи о семантичкој зони евиденцијалности која је повезана са директним доступом информације, показатељи се деле на показатеље *визуелне* и *невизуелне* евиденцијалности. Невизуелни показатељи могу бити *аудијивни* и *тактилни*. Плунгјан издваја *ендофоричке* показатеље који се употребљавају када говорно лице описује своје властито ментално, емотивно или физиолошко стање, као и *ипартиципацијне* показатеље који се употребљавају када говорно лице лично учествује у ситуацији о којој саопштава.

У постојећој литератури може се наћи не мали број класификација евиденцијалности, али сигурно је да су најпознатије класификације Т. Willett и А. Aikhenvald. Давши кратак коментар за ове класификације, Плунгјан предлаже своју, која се заснива на подели евиденцијалних значења на три класе добијене пресецањем двају делимично независних бинарних карактеристика – директне/индиректне и личне/неличне доступности информације.

Говорећи о типовима евиденцијалних система у језицима света, тј. одговарајући на питање на који начин различити граматички показатељи евиденцијалности у језицима света могу бити организовани у оквиру глаголског система, Плунгјан издваја два битна момента: 1) да је потребно указати на који начин могу бити устројени системи специјализованих евиденцијалних граматичких показатеља глагола (типологија евиденцијалних система), и 2) неопходност да се укаже на који се начин глаголски граматички показатељи евиденцијалности могу инкорпорирати у граматички систем глаголских показатеља у целини (место евиденцијалних показатеља у глаголском систему).

Када је реч о типологији евиденцијалних система Плунгјан наводи класификацију коју даје Ајхенвалд, а у основи које је број грамема категорије евиденцијалности које се формално разликују у одређеном језику.

Указавши на недостатност овакве класификације, Плунгјан даје своју, која, поред броја евиденцијалних грамема, узима у обзир и семантичке супротности које се њима изражавају, те тако он разликује следеће типове евиденцијалних система: трипартитни системи („базни“), бинарни системи („генерализовани“), и сложени системи („проширени“).

Проблем места евиденцијалних показатеља у глаголским системима јесте засада мање проучен, али се на основу досадашњих истраживања може јасно видети да показатељи евиденцијалности у различитим језицима заузимају различита места у односу на центар глаголског система. Тако у неким језицима евиденцијалност заузима место централне глаголске категорије (нпр. у низу језика Северне и Централне Америке), док у другим она представља једну од равноправних глаголских категорија, напоредно са аспектом, модалношћу и сл. Такође постоје и глаголски системи у којима се евиденцијалност налази на периферији неке друге категорије те се може анализирати као посебно значење или тип употребе ове категорије. Овакве случајеве, како каже Плунгјан, А. Aikhenvald веома је успешно назвала „евиденцијалним стратегијама“. Једна од најпознатијих евиденцијалних стратегија јесте употреба евиденцијалних функција форми перфекта. Употреба таквих „перфектоидних“ форми најтипичнија је за бинарне системе „балканског типа“ са широким медиативним показатељем.

На питање о односу евиденцијалности и модалности Плунгјан одговара на следећи начин и каже: евиденцијалност по својој при-

роди не само да нема модално значење у прототипичном смислу него нема модално значење уопште, ма како широко поимали модалност.

Ипак, иако су евиденцијалност и модалност различите категорије, међу њима постоје бројне и веома сложене везе. То потврђује и чињеница да одређена значења унутар семантичке зоне евиденцијалности показују модалну природу, таква су нпр. презумптивна значења. Разлика између презумптивне евиденцијалности и епистемичке неопходности јесте у незнатном померању акцента с једне компоненте овог значења на другу: када дата значења посматрамо као модална, обраћамо пажњу на њима својствену компоненту оцене ситуације, док када их посматрамо као евиденцијална, акценат стављамо на иманентну им компоненту упућивања на логички закључак као извор информације о ситуацији.

Као још интересантнија за граматичку типологију издвајају се секундарна модална значења евиденцијалних показатеља. Једна од таквих модалних стратегија јесте појава код евиденцијалних показатеља тзв. *адмиративног* (или миративног) значења. Ово значење је, сматра Плунгјан, неоспорно модално, будући да изражава једну од типова епистемичке оцене: изневеравање очекивања говорног лица. Веза између миративности и евиденцијалности није директна, већ посредна: значење неочекиваности се појављује, највероватније, као даљи развој значења епистемичке неистинитости, а не директно из евиденцијалних значења.

С друге стране, може се говорити о употреби модалних показатеља за изражавање секундарних евиденцијалних значења, што се често среће у романским и германским језицима (нпр. употреба модалног глагола неопходности у инферентном контексту, карактеристична за енглески језик).

Евиденцијалност и модалност две су различите, али тесно повезане семантичке зоне како синхроно, тако и дијахроно, уз постојање простора међусобног пресецања. Плунгјан сматра да се не може дати једнозначан и општи одговор на питање о вези евиденцијалности и модалности, већ да се прецизнији одговор може дати само у односу на конкретни евиденцијални систем. У том смислу, каже он, било би корисно разликовање „*модализованих*“ и „*немодализованих*“ евиденцијалних система. Управо код модализованих система показатељи индиректне доступности добијају секундарна значења епистемичке дистанце те изведено од ње миративно значење. У немодализованим системима нема тако чврсте везе.

На крају Плунгјан наводи неке од тема и проблема којима би у будућности лингвистичка наука требала да посвети пажњу. Засигурно од великог значаја било би ваљано истражити до сада мало или лоше познате евиденцијалне системе (као што су нпр. језици Јужне Америке, Нове Гвинеје...). Мало изучена остала је и употреба евиденцијалности као дела дискурсивних и прагматичких механизма. Напослетку, интеракција показатеља евиденцијалности са другим граматичким показатељима глагола у оквиру универзалне типологије глаголских система такође, несумњиво, тражи да се даље и дубље истражи.

Ова књига, иако замишљена као универзитетски уџбеник, свакако надилази те оквире. Плунгјан, говорећи о проблемима граматичке семантике (граматичким категоријама, граматичким значењима и граматичким системима) на материјалу свих основних језичких породица и језичких ареала, врло вешто синтетички постојеће лингвистичко теоријско искуство. При томе се аутор не задовољава само критички-аналитичким сагледавањем досадашњих лингвистичких достигнућа у области граматичке семантике, већ врло често даје и властито виђење решења одређеног проблема. Изложена теоријска разматрања аутор најчешће поткрепљује богатим, али истовремено и на оптималну меру сведеним илустративним материјалом. Примери које Плунгјан наводи узети су из најразличитијих језика света (између осталих и примери из језика Западне Африке, језика банту и језика догон, о којем је аутор издао и посебну монографију), што ову књигу чини још занимљивијом и садржајнијом.

Додајмо на крају да ову књигу, систематично и језгровито написану, свесредно препоручујемо не само студентима филолошких факултета, лингвистима, него и најширем кругу филолога.

*Биљана Марић**
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику

*Драгана М. Керкез***
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику

* biljanav@mail.ru

** draganakerkez@hotmail.com